

Համոզեցուցիւ եղանակաւ ցուցնել, որ օղին աւելն գոթախտով լինանց աղբիւրն է:

«Եթէ միայն մի միակ գաւաթիկ մը խմէք, կարելի է, եւ նոյն իսկ օգտակար կընայ ըլլալ, կ'ըսէր Բրոստրիշ արտասուելով: Բայց եթէ կընացէ խմեցէք քանի մը լիտր: Ի՞նչ կ'ըլլայ այնուհետեւ: Ոստիկանն քաշուտելով կը տանի զձեզ, Հոն կը քանակոծուիք, անկէ ետեւ եկէք ծիծաղելով օղեվաճառանոցն՝ իբրեւ վարձատրուած: Չեր վարձքն այս այս ծեծն է: Մտածեցէք որ այս կ'արժէ՞ այսչափ աշխատութիւն եւ պէշաքի դրամ, զոր նեղութիւններով վատտրեւած էք եւ կը բերէք ինծի կու տաք:»

«Յիմարեցա՛ն, Բրոստրիշ,» կը հարցնէին Տիրերն աղչած:

«Դուք ալ յիմար կ'ըլլաք, եթէ ձեր գլուխն ալ այսպիսի բան մը հանդիպի,» պատասխանեց Բրոստրիշ եւ ցուցուց իրեց խիղճն, զոր ձեռքը տուած էին, եւ ըսաւ՝ թէ Պատրաստ է տալ նոյնը՝ ով որ ուզելու ըլլայ: Բայց հիւրերն երբ որ տեսան թէ խղճի վրայ է խոյզերն, չէին ուզեր իօսք թը լսել, եւ օտարաբան մէկդի քաշուեցան եւ ոմանք ելան գացին:

«Այս ալ արտօնագիր մըն է,» ըսաւ Բրոստրիշ ոչ առանց դառնութիւնս:

«Ուրեմն ի՞նչ պիտի ընես հիմայ,» կը հարցնէին Տիրերն:

«Կարծեմ, որ ուրիշ բան չմնաց ինձ այստե՛հտեւ, եթէ ոչ մեռնել. վասն զի սակէ ետեւ խաբել չեմ կընար. խեղճ ժողովուրդն գիտով ցընել չեմ ուզեր. ի՞նչ կը մնայ ուրեմն ինծի՞ բայց եթէ մահ է,»

«Բանաւոր է,» ըսին ծաղրելով Տիրերն:

«Ես աւելին կ'ընեմ, շարունակեց Բրոստրիշ. բոլոր այս անօթներն կը քարդեմ. օղին կոյսնոց կը թափեմ: Վասն զի խիղճ ունեցող մարդուն, որպիսի եմ ես, օղիի հոտն անգամ սիրտը կուրծքին մէջէն կ'ոյրէ կը հանէ:»

«Չըլլայ թէ,» գոչեց Արինա Իվանովնա, որուն վրայ ամենեւին ազդեցութիւն չէր ըրած Ատառնոց շնորհքն, որ Բրոստրիշին վրայ իջած էր:

Բայց նաեւ Բրոստրիշի վրայ ուրիշ բան մը դժուարաւ կ'ազդէր: Դառն կ'արտասուէր եւ անընդհատ կը խօսէր:

«Մէկուն անգամ մը գոթախտով ին հանդիպելու ըլլայ, կ'ըսէր, պէտք է որ դժբախտ ալ մնայ: Այնուհետեւ օգուտ չունի երեւակայեան որ վաճառական է: Ամէն ձիգ ի զօր է: Պէտք է որ ինքն իրեն ըսէ միայն. ես այս աշխարհիս վրայ դժբախտ եմ. — եւ ոչինչ աւելին,»

Եւ այսպէս օղեվաճառն օրն ի բուն այսպիսի փիլիսոփայական խորհրդածութիւններով անցուց, եւ թէ եւ. Արինա Իվանովնա թող չտուաւ ամուսնոյն որ ամանները ջարդէ եւ օղին թափէ, սակայն նոյն օրն կաթիլ մը օղի չձախուեցաւ: Իրկուսան դէմ Բրոստրիշ զուարթացաւ, եւ երբ կը պատրաստուէր անկողին մտնել, ըսաւ Արինա Իվանովնային՝ որ կու լար:

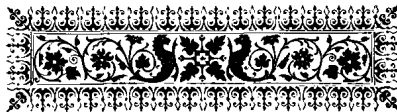
«Կին, թէ եւ այսօր առուտուր մը չըրիրք, բայց ի՞նչպէս թեթեւ եւ քաղցր է մարդու մը սիրտն, որուն մաքուր խիղճն աշուշներէն կը տեսնուի:»

Եւ իրօք զուարթութեամբ պտուկեցաւ եւ անմիջապէս սկսաւ քննալ: Ասդին անդին չէր տապալեր եւ ոչ ալ կը խորհար, ինչպէս յառաջ ուղիք էր՝ երբ իւր յոռի օղիէն դրամ կը շահէր, բայց խիղճ չունէր:

Արինա Իվանովնա բոլոր եղանն այլազգ կը դատէր: Շատ լաւ կը հասկընար, որ օղեվաճառութեան մէջ խիղճն շահ մը չէր կրնար բերել, եւ անոր համար որոշեց՝ որ ամէն միջոց ի գործ դնէ եւ գուրս հանէ այս անկող Տիրը: Բոլոր գիշերը չքնացաւ, եւ հաջիւ թէ պատուհանին փողոտ ապակիներուն մէջէն նշմարեց՝ որ կը լուսընայ, գողցաւ խիղճն ամուսնոյն ձեռքէն եւ պատուհանէն դուրս նետեց:

Նոյն օրն շուկայի օրն էր. մերձաւոր գիւղերէն գիւղացիք կտաքերով կու գային, եւ շուկայի հսկող ոստիկանապետն անձամբ նոյն տեղն եկած էր, կարգ ու կանոնի պահպանութեան հսկելու: Արինա Իվանովնա ոստիկանապետն տեսնելուն պէս՝ բախտաւոր խորհուրդ մ'ունեցաւ: Ետեւէն վազեց, եւ զարմանալի ճարտարութեամբ մը քովէն քսուելով անցած ժամանակ՝ խիղճն անոր գրպանը դրաւ:

(ՄԻՅԵՆԸ Է՛Լ ԱՅՔԻՄ)

ՅՈՒՆՈՒՐ

ՆՈՐԱՆՈՒՐԷ

Շիշկարպիւն ճորագիտը :

Իշիկարպիւն արւեստագիտութիւնը նորաւոր գիտեք յորդած է գտնել: Նոր տաններու Միացեալ Նահանգաց մէջ երկու նորագիտութեան ելան, որոնց առաջինն է William Դաւիթ-Միլլը:

որուն անիւները չորս անիւները գրուած են մի միայն երկաթագործի մը վրայ եւ երկարապահութեամբ կը գտնուին: Երկաթագործը 3—4 սորբոր սիւններու կամ մարդակներու վրայ կը կենայ եւ կըզնայեալ (երկաթեայ) թելէ շինուած սին անուակներու ունի, որով կը շարժի կապը. եւ այսպէս կ'ընդհատէ երկարապահութեան հոսանքը: Երկաթագործը մերձակայ անուակը կը գին: Աստիւն մէկ ժամուս մէջ 60—250 միլոն անգ կը կտրէ: Պատուիր թով եղած փորձը կատարեալ յաշիւութիւն ունեցաւ:

Միտպայնի գիւտ մ'աւ եւ մարգարիտէ մեքենայն: Միտպայն—Կահանգապ մէջ ազգահամարի այլեւայլ աշխատութիւնները նուազցնելու համար երկարաշարժ մեքենայը հնարուած է: Ազգահամարի պաշտօնեայն անիւնը երթալով տպուած քանակէն թղթիսէ իւր տպարանի պաշտօնը կը կատարէ եւ իւր գրուածքները ազգաթուղթի հաշուարան կը բերէ, ուր ամբիւնիւն գրաշար—մեքենայն իման զաշխատարէ անուակ մեքենայ մը նոյն ծանօթութիւնները կը գրուէ, բայց ոչ թէ թանաքով, այլ փոքր ու բոլորէն ծանր կը բանայ նոյն թղթեան վրայ, որոնց ամէն մէկը մէկ անիւն համար է՝ 6 1/2 մասն երկայնի եւ 3 մասն լայն: Այս ծանօթին եւ պատասխանի նոյն բանաձեւին վրայ տպուած հարցմանց, եւ իւրաքանչիւր քարտ 25 հարցում կը բովանդակէ, զոր օրինակ սեւամորթ թէ թէ սպիտակամորթ, զաղճական թէ բնիկ, այս թէ այդ ազգէ, եւն: Թուղթին յարկէն միակէն վերջէ մամուլ մը տակ կը գրուի եւ լծակի մը ծնուածով անշնորհաբան մաս մը ծակ քարտերուն կը դաշէ: Թանգիրք քարտի ծակերէն անշնորհաբան մասը կ'անցնէ անգիւն կը հանդիպին, որով երկարապահութեամբ կը ծանրի՝ զատ զատ ամէն մէկ ծակին: Այս համարից այլեւայլ սեղաններու վրայ կը բաժնուին, ուր ինքիսմ կը հաշուուին, այնպէս որ բոլոր սպիտակամորթ արանցք մէկ սեղանի վրայ, կանանցք ուրիշ սեղանի մը վրայ են: Կաւ ամէն արուեստը եւ գործաւնութիւնը որոշ սեղան մ'ունին: Երբ քարտի մը ծակերու նշանակածներն այսպէս կը դաշնին սեղաններուն վրայ, ինչպէր վերջուելով՝ քարտի գուրս կ'իջնան մամլին, եւ երկարապահութեամբ կ'ընկնան: Այսպիսի մեքենայով քարտի վրայ նշանակուած 25 տեղեկութիւնը ալ մէկ ծարմանի ծնոյնը 25 տեղաներուն վրայ մանրերկրորդիմէ կը նշանակուին, ուստի 25 հոգայ գործը կը խնայուի, իսկ հաշուարանի համար հարկաւոր անձանց որոքը:

Նորադիտ երկարապահութեամբ մ'ալ զանուեցաւ, այսինքն սեղանայն կարծի եւ ծանր քար մը գրեթէ է լնտսկի ծանրութեամբ, որմէ առանց գործիքի՝ անմիջապէս երկարապահութիւն կը ծանրի. այս քարս գտաւ անգղիացի երկարապահութեամբ Ռոնալդ Կինգը: Այս քարէն կտոր մը (5. 2 մասնաշաղկ երկայնի եւ 4. 3 մասնաշաղկ լայն) կարողանալովին վրայ դրաւ եւ քարը երկարապահութեամբ պէս ազգեց եւ ծնոյց ստապիկ հասարակ մը: Այս քարը գինացիւն է եւ երկարապահութեամբ միայն մը սակաւ ինչ գորշա-

գոյն փոշի կը ծնանի երեսին վրայ: King այս քարը կը գործածէ իւր բնաւորաբանի մէջ զոք մը անուոյն—կանթեղ վառելու համար:

Սրահարթիման միջինայն:

Վերջին կատարելագործած գրամեքենայն համարժէս հնարած է ամբիւնայնի մը սրահարթեան մեքենայ մը, որ շատ որոշ ու պզտիկ կը գրէ եւ որուն սեղաններն անգէսն իսկ մէկ երկու ժամ սորվելէն ետքը կրնայ ընթեռնուիլ: Արդէն թաւական գործածական է այս մեքենան Ամբիւնայնի մէջ, եւ հնարիւր կը հաստատէ թէ վերջինի մէջ 700 չիւր կրնայ զոքաքէ այս մեքենայով, այսինքն այնչափ որ ամենաբարձր խոտըր մը ճառս անգամ կարելի է առանց հարցնելու սղագրել: Մեքենային զինն ալ շատ սուղ չէ:

ՏՆՏԵՍԱԿՆԵ

Աշխարհքին ճննոց ժամանակը:

Նշեցիւն այլեւայլ կիմայն ազգացութեամբ՝ որսնի հունեքը ոյրեւայլ ժամանակներ կ'իջնայ եւ լիպ տարւոյն մէջ ամիս մը, որուն մէջ հունեքը չըլլայ: Եունեքնայն մէջ, երբ մը գաղտնիք ձիւնութեղ եղած են, Աստարայն, Նոր Զեւանայն, Չիլիի մէն մասը եւ Արժնիթիայն մէկ մասը հունեք կ'ընեն: Փետրուարի մէջ հունեքը կը սկսի Արժնիթի, Հոգիւտտան, Վերին Եղիպտոս, եւ Մարտին կը լլանայ, մասնաւոր թէ մ'աւելի հիւսիսային կը լլանայ: Արդիին հունեք կայ Եղիպտոսի եղեքն, Ասորիք, Արիւս, Պարսկաստան, Փոքր Ասիա, Հնդկաստան, Մաքսիկայ եւ Գուպա: Մայիսի մէջ Արժնիթ, Կենդրոնական Ասիա, Միջին Զիւսաստան, Մարքեթ, Դեքսան եւ Ֆլորիտա, Եունիթի մէջ՝ Գանձարան իշխանութիւնը, Հնդկաստան, Ծաւկաստան, Եունաստան, Հարաւային Ռուսաստան, Խաղիւս, Ալպանիա, Փորթուկալ, Հարաւային Գաղղիա, Բալիւնիս, Օրեկոն, Հարաւային Միացեալ—Կահանգա, Լուիզիանա, Միսսիսիպի, Ալապամա, Գերոգիա, Կարոլինանց, Արգենթինա, Միսսուրի եւն: Եունիթի մէջ կը հնձուի Գերմանիա, Աստարիա, Հելլենիստիա, Գաղղիա, Խաղիւս, Ռուսաստան, Լէհաստան, Արգենթինա, Օրեկոն, Ինտարիս, Վերին Գանաստան, Օգաստոսի մէջ՝ Բեղիլիա, Հալանտա, Բիւտանիա, Դանիա, Կլուսելիս, Գանիա, Սեպտեմբեր հիւնոց ամիս եւ Սեպտեմբր, Նոր—վեկիլ, Հիւսիսային Ռուսաստանի. այս ամսնայն մէջ լաղտար հունեք կը սկսի Ամբիւնայն, Հնդկաստանի մէջ Սեպտեմբր հունեք եւ լաղտար հունեք Ամբիւնայնի մէջ կը լնանայ: Հիւսիսային Աստարիա, Փորթու եւ Հարաւային Արգենթինա, Կարոլինայի մէջ հունեք կը հանին, եւ Գերմանիայի մէջ՝ Չիլի, Պերու եւ Հարաւային Աստարիա:

ՄԵՆԵՐԱԼԱՐԻԲ

Գիւլտրեհ:

Միջինայն գտնուի հետաքրքրական տուն—կերէն մին է գելարեհի (Matapalo, ծառապան) կողմածը, որ գլխաւորաբար է վեներաւայն ինչ

կուռնտառայ մէջ եւ Օրինգոյի գետակղզեաց վրայ կը բուսին: Ծառաստան կուռնելուն պատճառն այն է՝ որ ծառերն իւր արմատովն ու սոսե-րովն կը պատեն եւ սեղմով կը լրացնեն: Գլխառ-բարար արմատները թշնամին է գելարներն: Դաի արմատներն գազաթիւր կը բուսին եւ անմղ տունկ մը կ'երեւայ, բայց սակաւ իւր արմատները վար իրաձայնէ, որոնք կամայ կ'որոգէ իր ստաւարանն եւ կը պատեն զարմուկներն, այս արմատներն նոր սոսերն ալ ի վեր կ'արմատակոխ որոնք կը պատասան զարմուկներն, եւ այնպէս կը պնդեն: Իր հիւթը չի կրնար ծառին օգտոյ հետ հաղորդակցութիւն ու-նենալ, որով ծառը կը շրջուի: Մի միայն արմա-նեւոյ տեսակ մը (կուպուսիկեան արմատնի, coper-nicea Tectorum) կրնայ դէմ գնել գելարներն, իւր քարի պէս կարծր կ'ընդունի, որ նման գելարներն պատաստաճը կը ծախեցնէ:

ԹՈՒՆԱՐԱՐԱՅՈՒՆ:

Դոր կրանտառ Թանաքարոյ (Coriaria thy-mifolia) անուամբ ստեղծ մը կայ, որուն հայն աղ-դէն թանաք է եւ պէտք չունի պատրաստելու: Գրեթէ Դաի կարմրագոյն կ'ըլլան, բայց քանի մը ժամ վերջ խիտ սեւի կը փոխուին: Այս թանաքը երկաթ ազոյն կամ գրչածայրը չի ժանդատը աղ-վրական թանաքներուն պէս: Այս թանաքառ գրուած թուղթ մը ծովու ջրոյ մէջ թանթխուելու ըլլայ, գրերն որչէ եւ անշէջ կը մնան:

ԶԻՄԵՆԵԱՆ ԻՆՈՒՐ

Հասկի չէ մը: Ընտանեկան կենաց մէջ ընկե-րութիւն մը զարմացընել ընտելեան երեւոյթ-ներով՝ օգտակար եւ հրահրող է: Օրինակի հա-մար, եթէ ապակեայ (լաւայնի է՝ բաց կանաչ) նրբալի չէ մը մէջ մեծ եւ ամբողջ հաւկիթ մը ջրոյ երեսին վրայ ընկերութեան մ'առջեւ դնես, անտարակոյս շատերը պիտի զարմանան եւ գլուխ պիտի ծախեցընեն, թէ ինչպէս կարելի եղած է հաւկիթը շէն եռապատիկ եւ քառապատիկ նեղ վզէն ներս մտցընել: Բողո իրենք մտածեն, եւ շինջ գնենք՝ որ չըլլայ թէ կորած կամ կպցուած ըլլայ: Բայց դուռն որ հիմայ կերպը պիտի սորվես, չըլլայ թէ անմիջապէս իրենց մէկնես:

Առ զորաւոր գինեւոյ քցալիս եւ մէջ թարմ հաւկիթ մը մզէ, եւ թող որ այնչափ ստեն կենայ, մինչեւ որ մմի պէս կախընայ, եւ կարող ըլլաս ու-ղածիդ չափ քառակցընել եւ երկնցընել: Դորի մի-ջոյին առ նրբալի չէ մը եւ մինչեւ կէս օժա-ռաքանա՝ մութնալուր (lessive caustique) լեցուր, անոր վրայ կամայ կամայ ջուր լեցուր, մինչեւ որ չիջ քառական լեցուր: Եւստի հետեւ հաւկիթը զգաւ-շուժեամբ շէն բերնէն ներս մղէ: Եւ եւ ջրոյ վրայ, որ մութնալոյ երեսը կը կենայ, իւր բնական մեւը կ'առնու: Եւ ծորելոյն երեսը կը լողայ: Բայց չըլլայ թէ չիջ ցնցես:

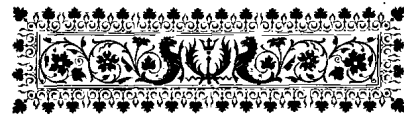
Հընչի ելիւի: Երկաթի կտորի վրայ ծակ մը բայց, մէջ քափուրի (campfire, փոփէլէ) երկայն կտոր մը տեղադր եւ իրակ տուր: Տեսնալը կը կարծէ՝ որ երկաթն հրաշէկ եղած է:

Կընէ լեյս յափը: Առ գաւաթ մը, մէջ քիչ մը քլորաթթիւն կաղի (chlorate de potasse) եւ փղերիկ կտոր մը փոսփոր (phosphore) նետ, վրան պող ջուր լեցուր: Առ ապակեղ փղերիկ խողովակ մը, միտ ծծմբոյ թթուի (acide sulfurique) մէջ, մատով խողովակին վերի բեկարը գոցէ՝ որ թթուն մէջ մնայ, բայց զգուշացիր մարմնոյդ չդպչի: Մատը խողովակին վրայ ծննելով՝ խողովակը թթունէն հանէ եւ պատրաստած գաւաթիդ մինչեւ յատակն իջցուր: Մատը վերցնելուդ պէս՝ գաւաթին յա-տակին վրայ կրակ կ'տեսնես:

Հըրուաւ շարքաւ: Մեծ սկաւառակի մը մէջ 150 կրամ ջուր լեցուր, վրան զգուշութեամբ աւելցուր 20 կրամ ծծմբոյ թթու, լեցուր մէջ 15 կրամ զնիկի փոշի, եւ ուռի (պէլեւե) չափ փոս-փորի կտոր մը նետէ մէջ: Անմիջապէս կարելի փոխի-նք կը սկսին վեր ելնել: ջրոյն երեսը կը սկսի լաւ-սաւորուիլ եւ այլով եւ յատակէն կայծեր եւ շան-թեր վեր կը սլանան սատկութեամբ: Մի վրիժար հրդեհի վտանգ մը չկայ, բաւական որ քիչ մը զգուշութիւն ընես:

Ջայ կոյ կոյ: Ջրայի մեծ սկաւառակի մը մէջ մեծատառ աւաղի չափ ծծծուած քափուր ցանէ: Քափուրի հատիկներն ջրոյ երեսին վրայ կը սկսին շրջաններ ընել: Երկայով արագ արագ կը դառնան, քիչ մ'եռոք կը յագնին, եւ քանի մը բողբէ մէջ կաքաւ կը վերջանայ:

Այս ամէն քիմիական իրերն ոչինչ գնով կրնան գեղալամանաւերու քով գտնել:

ՔՐԷԼԷԷԷԷԷ ՏԵՍԻԷԷԷԷԷ

Վիեննա, 28 Դեկտեմբերի 1889:

Նոր տարւոյս սկզբնաւորութեամբը կը փակենք հանդիսիս քաղաքական տե-սութեան երրորդ տարին:

Ունեցանք այդ այս երրորդ տարւան շրջանին մէջ եւս աղմկալից ամիսներ, սակայն ամէնի ալ անոխաս սասնցան ան-ցան երպոյայի քաղաքականութեան վրայ առանց փորձիկ փոփոխութիւն մը յառաջ բերելու:

Ըստ այժմեան դրութեան՝ երպոյայի վիճակն յնդհանրապէս նկատելով խաղա-րական է. միայն մտադրութեան արժա-նին այս է, որ տոյն իրաց վիճակն առ այժմ՝ պարպանել տուողը տէրութեանց զինեալ գործողիւնն է. քայց թէ այս զե-նեալ զորութեան պարպանութեան տե-րութիւնը ցորչափ պիտի դիմանան, եւ թէ հանդերձ այսու երպոյայի վիճակը